

ÉLŐ ERDÉLY EGYESÜLET

Csíkbánkfalva

HONISMERETI ESSZÉ

**Köncse Balázs
Csíkbánkfalva
Márton Áron Gimnázium**

2014

Csíkszeredától 17 kilométerre a Fiság patak völgyében találhatjuk meg Csíkbánkfalvát, Csíkszentgyörgy falu mellett szorosan, ugyanakkor Csíkszentgyörggyel, Menaságújfaluuval, Csíkmenasággal, Pottyanddal, Kotormánnyal, Csinóddal, Egerszékkal, Csobánossal és Gyürkével együtt alkotva Csíkszentgyörgy községet.

Útközben Csíkbánkfalva felé találkozunk az „*Akókapuval*”, ami akárcsak, mint egy őr jelzi az errefelé jövőknek a vidék hagyományörzését, kapaszkodását az ősi gyökerekbe, az anyaföld és a természet szeretetét, ugyanakkor azt is, hogy a vidék kapuja mindig nyitva áll a fáradt utazók előtt.

Csíkbánkfalva a Majd hegy és az Aranyos dombja között terül el, mintha csak ezek átölelnék a települést, ezzel elzárva és védve a világ veszedelmei elől.

Ha a falu nevéből indulunk el, akkor levonhatjuk a következtetést, hogy valamilyen módon kapcsolódhat Katona József Bánk Bán című drámájához, és ha az itt lakó népek magaviseletét, hangulatát, gondolkodásmódját vizsgáljuk, akkor nem járunk messze az igazságtól, mert az itt lakók legnagyobb értékei a hűség, ragaszkodás, igazságérzet és a hazaszeretet, valamint nem ritka, az amit több, székelyföldi faluban is megfigyelhetünk, hogy az itt lakó idősök néha idegenkedve, ridegen vagy épp értetlenül állnak a mai modern világ egyes viselkedésmintái és tettei mellé. Azonban Bánkfalvának (vagy első írásos említése szerint Bankffalwa) nem a műből ered a neve, mivel a mű későbbi, Benkő József szerint Bánkfalva neve a Bánk névből származik, ami pedig a Benedek magyar névből ered, azonban ezt Orbán Balázs megcáfolja: „*holott az ismert Bánk-bán és a régi okmányok szerint is használatos volt a Bánk név is*”.

A falu történetéről nem tudunk sokat, elmonthatjuk, hogy ez is eléggé összefonódik Csíkszentgyörgy történetével. A falubeliek akkoriban nem a mai falu területén éltek, hanem később bejöttek a területre. Csíkszentgyörgyre Monyasd illetve Rakottyásd településekről, míg Csíkbánkfalvába a hegyekből, illetve „*Úz fejéből*” jöttek be az emberek, azonban voltak olyan emberek is, akik nem akartak átjönni a területre, ezeket az embereket a többiek, úgy csúfolták, hogy ezek az emberek „*elcsángáltak*”, innen maradt meg az ott maradók gúnyneve is, ők a csángók.

Állítólag a falu régi területe egy Bánfi nevű gróf birtoka volt, az is lehetséges, hogy a falu róla kapta a nevét.

Haladjunk tovább a falu történetével. Csíkbánkfalván és Csíkszentgyörgyön, létrejönnek a tízések. Csíkszentgyörgy tízesei: Körösményfalva, Jenőfalva, Csedők tízese, Kányák tízese, Források tízese és Háromtízese, ami tartalmazza a Gálok, Laczok és a Czikók tízését. Csíkbánkfalvának öt része van: Ittkétfalva, Simonszeg, Altíz, Martonos, valamint korábban még ide tartozott Kotormány is.

Csíkbánkfalva a 1332-34-es pápai tízedjegyzékben nem szerepel, viszont Csíkszentgyörgy szerepel (Telegdi archidiaconatus csíki distructus): „*Item Georgios de Sancto Georgiu solvit III. banales*”.¹

Számomra Csíkbánkfalva a legendák földje, számtalan egy-egy emberalak miatt legendás hely maradt fenn.

Kezdjük talán az egyik régi tízesének történetével, Kotormányéval, nevének elég egyszerű magyarázata van, a mondák szerint, amikor egy hatalmas fejedelem vadászás közben erre sétált, a kutyájával, a kutyája hirtelen megállt és kotorni kezdett, a fejedelem ekkor azt mondta: „*Kotorj kutyám! Kotorj!*” Ezért nevezték el Kotormánynak.

Régen a Martonos nevű falurésznek, két alrésze is volt, az első Patakfalva, ami a Nagyutca alatt terült el, nevét nem túl rejtélyes módon a patakjáról kapta, míg a felső részét Mártonfalvának nevezték, egy Márton nevű lakosáért, aki nagy családdal rendelkezett. A két részt együttesen nevezték el Martonosnak, nem gondolkodtak, hogy melyiket mondják, amikor valahova mentek, hanem egyszerűen azt mondták, hogy Martonosba mennek, így egyszerűsödött le a két rész neve eggyé.

Érdekes nevű helyének nevezhető Édesbükke is, amelynek nevét ma is használják annak ellenére, hogy a neve régre nyúlik vissza. Ma Édesbükke egy legelő, kaszáló, egyes állítások szerint a csíki medencét régen víz borította, az emberek pedig itt Édesbükkébe vitték ki a disznókat, hiszen itt nagyobb bükkösök voltak, a disznók pedig igazán szerették az itt található bükkmakkot. A disznókat később, miután lepadt a víz a csíki medencében is kihajtották erre a helyre, és visszaemlékezve gyakran mondták: „*milyen édes napokat töltöttünk a Bükkbe*”, innen ered a neve is. A török betörések idején, a XV.-XVI. században aranybánya volt, ezért sokáig Kincsespataknak nevezték, ezen a néven ma csak egy borvízforrást nevezünk.

Egy másik szellemes névvel rendelkezik az Ökörugató. Nevét ez a lejtő onnan kapta, hogy az ökrök itt kószáltak és felrúgták a földet. Innen az Ökörugató név.

Szintén érdekes történet övezi Panni útját. Panni egy bolond lány volt aki egész nap a Kálvária melletti úton gyalogolt el és vissza, az ösvényt ahol mindig járt róla nevezték el Panni útjának.

Egy következő hely, amiről érdemes beszélni, az Farkazó, nevét onnan kapta, hogy a falubeliek a mezei munkából hazafelé, egy nagy bojtos fát kötöttek a szekér után, hogy az lassítsa sebességüket a nagy lejtőn, és általában ez a „*farkazó*” itt maradt el, és ezért az emberek Farkazónak nevezték el.

¹ Forrás: Vámszer Géza: Helytörténeti adatok a hajdani Csík vármegye (Csík, Gyergyó és Kászon) telepüéstörténetéhez

A tatárjárás idején, amikor a hír elterjedt, hogy jönnek a tatárok, a falu népe elmenekült. A papok behúzódtak a hegyen lévő kápolnába, a tatárok pedig megtalálták őket, először lefogták majd ki akarták vallatni őket, miután azok nem akarták elmondani, hogy hova vannak elrejtőzve a falubeliek, mind a kilenc papot megölték, a legenda úgy tartja, hogy a vérük színezi pirosra a földet, ezért ezt a helyet, ahol ez a kilenc pap életét áldozta a faluért, a közösségért Papokhalálának nevezik.

A mai Boldogasszony kápolnája helyén, régen egy Illés nevű gyermek őrizte a teheneket. A nap nagyon hevesen sütött, ő elaludt, álmában pedig megjelent Mária, aki a következőket mondta neki: *„Te gyermek tanulj jól, mert belőled püspök lesz!”*. A gyerek amikor hazament elmondta az álmát a szüleinek, hogy a szülei mit is válaszoltak erre két fajta lehetőség is kering, az egyik szerint az anyjának mondta el az álmát, az anyja éppen valamit késsel aprított, és azt válaszolta: *„Ha te püspök leszel ez a kés nyulat lő!”*, egy másik szerint az apjának mondta el, és az apja ezt válaszolta: *„Ha belőled püspök lesz, belőlem pápa”*. A gyerek jól tanult, és idővel a jóslat valóra vált, püspök lett belőle, sajnos már az anyja, vagy az apja nem járt ekkora sikerrel. A fiú Mária tiszteletére egy kápolnát építtetett, ez a mai Boldogasszony kápolna. Az édesanyja, a monda szerint minden nap kiment a kápolnába, a hegyre és egyes vélemények szerint a fiú édesanyja nagyon boldog volt, ezért nevezték Boldogasszony kápolnájának. Más források szerint Illyés annak emlékére építette ezt a kápolnát, hogy ezen a helyen menekült meg egy barnamedve támadása elől.

Ennek kapcsán el kell mondanunk, hogy az egész község életében igen fontos szerepet játszik a vallás, hiszen a községnek 10 kápolnája és temploma van összesen, erre utal ez a helyi mondás is: *„Hegyen-völgyön kápolna, minden héten egy búcsúcska”*. Ezek közül a legjelentősebb a két falu közös plébániatemploma, amit Szent György tiszteletére emeltek a falubeliek. A templom 1336-ban épült. A templom első fakazettás mennyezetét az 1661-es tatárjáráskor elégették. Oldalhajója 1821-ben, tornya is akkor épült, de az alapja régebbi. A szenteltvíztartó 1731-ből, a főoltár 1796-ból, míg az orgonája 1865-ből való. A templom gótikus, hálóboltozatos szentéllyel rendelkezik. Déli oldalhajója 1821-ben épült.² A templomhoz szorosan kapcsolódik a Szent rózsafüzér-kápolna. A templomot és melléképületeit Székelyföldön egyedülálló lőrések védik. A cinterium³ délkeleti bejáratának belső falfelületén egy márványtábla, a következő írást őrzi:

Miklós István

prelátus, kanonok, a kath. iskolák főtanfelügyelője,

szenszéki elnök, h. püspökhelyettes és az egyházmegyei egyesületek igazgatója emlékére.

Született Csíkszentgyörgyön, 1863 VIII/26.

² Forrás: Vargyas Antal: Székelyföldi útikalaúz

³ Szó jelentése: A fal bejáratí épülete

Meghalt Gyulafehérvárt, 1929 I/27.

*„A kiváló munkást, az egyház, iskoláért és fájáért annyit fáradt, feledhetetlen életű papot,
bérmautaim hűséges társát gyakori imáitokba ajánlom!”*

Majláth püspök

Készítette öccse: Miklós Sándor

Itt két búcsút is megülnek az emberek, ez az Olvasó búcsúja (Szent rózsafüzér kápolna) illetve Szent György búcsúját.

Az altizesi kápolnát Keresztelő Szent János tiszteletére emelték, viszont a kápolnát csupán karácsonykor, húsvétkor, pünkösd harmadnapján és búcsúkkor használják. Építtetőinek nevét az épület homlokzatán, a következő írás őrzi:

„Létrejöttem Antal János

és hív nője

Vitos Susa

hit buzgó áldozatukból

Nagy Lajos plébános alatt.

1882”

A temetői kápolna búcsúját Szent Anna-napján tartják (juli.26.). Tornyát 1833-ban építették, harangjával a holtakat búcsúztatják, illetve „*eső eleibe*” harangoznak. Az egyházközségben ma is működnek a rózsafüzér társulatok. A község vallási életéről elmondható, hogy igen hűek a valláshoz, hiszen az emberek legtöbbször katolikus, habár van egy görög katolikus templom, de annak ma nincsennek hívei, csupán olyanok vannak, akik itt gondozzák halott őseiket, és ide temetkeznek. A falu nagy része szívesen fogad vendégeket, főként Pünkösdkor, amikor az emberek egyénileg, vagy akár közösen, a keresztaljával kivonulnak a Nagysomlyó hegyére, hogy ott részt vegyenek a csíksomlyói pünkösd-i búcsún.⁴

A községnek még említésre méltó szülöttei közé sorolható Gál Sándor az 1848-49-es szabadságharc honvéd tábornoka, akinek szülőháza megtekinthető, valamint Márton Ferenc festő, grafikus, szobrász, építész és bélyegtervező, akiről Szabó András, muzeológus a következőket írta: „*Tudott rajzolni, karikaturisztikusan, art decósan, operettesen, humorizálóan, realiztikusan, élesebb humorral, és úgymond csuklóból, könnyedén, nagyon könnyedén. Nem agyonrajzolt dolgok, frissek, nincs keresővonal rajtuk, nincs radirozás, egyből papírra kerültek. Ő volt az egyetlen magyar képzőművész, aki kb. tíz műfajban alkotott és mindenben tökéletest, és mégis félre van téve és el van felejtve.*”. Ebből a véleményből is kivehető a csíkszentgyörgyi illetve csikbánkfalvi ember

⁴ Forrás: Sepsiszéki Nagy Balázs: Székelyföld falvai a huszadik század végén

mentalitása, nem az elcsépeltség, agyon díszítettség jellemző rá, hanem az egyszerűség és a sokszínűség. Márton Ferenc nevét a csíkbánkfalvi iskola viseli.

A legtöbb ember ma is, mint régen, folytatva a régi hagyományt mezőgazdasággal foglalkozik. Csíkszentgyörgy és Csíkbánkfalva erdősegeinek északkeleti részeiben a visszakebelezett havasoknak Tölgyes és Moldvára bejáró szorosánál köszén, réz és vaserek találhatóak, melyeknek művelésére azonban ez ideig még semmi figyelemet nem fordított senki. A község természeti kincseinél, mindenképp meg kell említeni a borvízfürdőjét, Adorján fürdőt, az Egyházas-patak jobb oldali mellékvölgyében, a Cigányvápa mellett fekszik. A népies fürdőélet ezek körül bontakozott ki. Ma a telepen egy mofetta működik, erőteljes CO₂ feltöréssel. A fürdő helyreállítása folyamatban van. A csíkszentgyörgyi határ felé, a falu keleti végében egy neolitikumi település (Erődsdi kultúra) leleteit találták meg. Ma régészeti emlék.

A falú és a község is intenzíven kötődik a hagyományaihoz, még ma is él a legtöbb szokás, a kaláka, a farsangolás, bálók, locsolás, lucázás, aprószentekelés, szüreti bálók. Nagyon kevés olyan falu van, ahol ennyi mives, szép, faragott székykaput látnánk, mint itt, a nap hevében ennyi takaró munkást, vagy később a nap végeztével ennyi padokra kiült beszélgető embert, kik közül ki a tehenek kolompolására, ki az előtt, ki azután ébred, ennyi szerető embert akiknek van mindig egy-egy jó szavuk egymáshoz. Ezekben a hagyományőrző szokásokban a fiatalok is részt vesznek és valószínűsíthető az is, hogy a falú hagyománya a falu jövője is lesz.

Itt teljesen más az atmoszféra, a hangulat, a levegő, mint egy városban, a friss levegőt madárdal vagy épp nevető gyerekek kacaja ízesíti. Úgy gondolom, hogy az embernek meg kell engednie, hogy ez az atmoszféra átjárja, és akár azt is, hogy irányítsa, munkába vagy táncra hívja, hogy nevetést vagy épp könnyeket fakasszon az arcra, leülni egy dombra, meginni egy pohár jó erős szilvapálinkát, körbenézni, hogy mivel foglalkoznak az emberek, nézni ahogy télen sorra begyűlnak a kémények, elindulnak az állatok és az emberek, hallani az ízes széky beszédet, érezni a friss széna szagát, vagy épp a töltött káposztáét, megfogni egy fáradt, durva kezét, kitapintani, hogy ez a meggyötört szív mennyire dobog, azért a „csepp” házáért, azért az udvarért, azért az állatért, azért az asszonyért, azért a gyerekért, aki a jövőt jelenti, azt hallani: „Édesapám, édesanyám a jó Isten áldja meg!”, az igazán a szép.

Más helyen is meg lehet találni ilyen fajta atmoszférát, de teljesen ilyet, sehol, minden falunak egy kevéskét más ez az atmoszférája. Mindenkinek ajánlom, hogy meglátogassa székyföld falvait Csíkbánkfalvát, Csíkszentgyörgyöt, vagy épp egy másik falut, hogy ott megérezze a falu szeretetét, és a falu lelkét, mert a falunak lelke van.

MELLÉKLET

1.

A fogadótábla a Csíkszentmártonról a faluba vezető út felől, a Szent János kápolna mellett

2.

A Szent János kápolna és a falu helységtáblája

3.

Faragott székely bácsika

4.

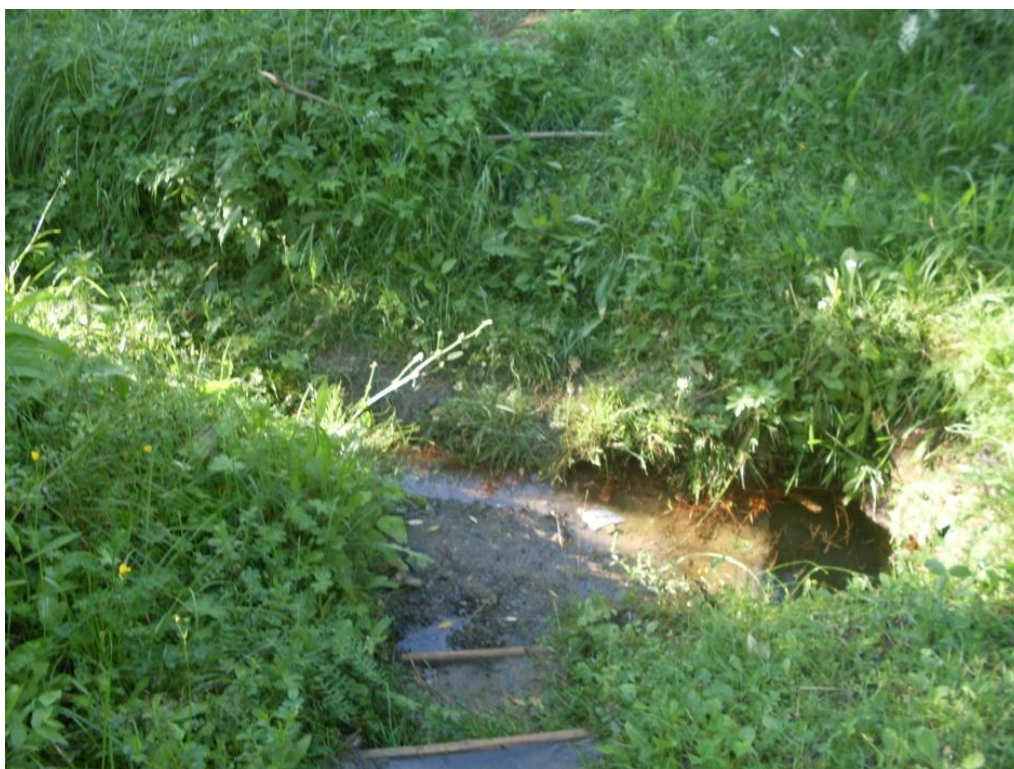
A község emlékműve

5.

A csíkbánkfalvi közbirtokosság által épített csemetekert Édesbükkében

6.

Kincsespatak, Édesbükkében

7.

A helység táblája az akókapu felől és a falu, fent a Szent Anna kápolna látható
Kép forrása: www.panoramio.com

8.

A község nagy temploma, a Szent György templom

9.

Martonos, Patakfalva a Sziget nevű játszótérrel

10.

A ravatalozó a temetőben

11.

A temető bejárata

12.

A csíkszentgyörgyi görög katolikus templom

13.

A 2013-as Szüreti bál

Kép forrása: Csíkbánkfalva És Környéke

14.

Farsang 2013

Kép forrása: Facebook: Csíkbánkfalva És Környéke

15.

A Márton Ferenc Általános Iskola, I-IV. osztály

16.

Egy fafaragó műhelye